

Міжнародне право

УДК 341

Чернєва Катерина Борисівна

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Чернева Екатерина Борисовна

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Cherneva Yekaterina

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Бенедик Яна Степанівна

кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Научный руководитель:

Бенедык Яна Степановна

кандидат юридических наук, ассистент кафедры международного права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Scientific director:

Benedyk Yana

Candidate of Legal Sciences,

Assistant of the Department of International Law

Yaroslav Mudryi National Law University

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

ОДНОСТАТЕВИМИ ПАРАМИ

МЕЖДУНАРОДНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ УСЫНОВЛЕНИЯ ДЕТЕЙ

ОДНОПОЛЫМИ ПАРАМИ

INTERNATIONAL REGULATION OF THE ADOPTION OF CHILDREN BY SAME-SEX COUPLES

Анотація. Інститут усиновлення дітей існує в законодавстві всіх держав - членів Ради Європи. У цих країнах є наявними різні погляди на принципи, які повинні регулювати питання, порядок усиновлення та розбіжні погляди на правові наслідки усиновлення. Тому норми міжнародного права є необхідними для регулювання цієї сфери. Найбільш гостре питання постає не лише про усиновлення парами, а саме одностатевими.

У статті проаналізовано положення чинного законодавства та інших країн. Зокрема, проблема позбавлення права на усиновлення в аспекті порушення принципу рівності громадян. Основною базою дослідження є Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) від 15.02.2011.

Ключові слова: усиновлення, одностатеві пари, зарубіжний досвід.

Аннотация. Институт усыновления детей существует в законодательстве всех государств - членов Совета Европы. В этих странах присутствуют разные взгляды на принципы, которые должны регулировать вопрос, порядок усыновления и расходящиеся взгляды на правовые последствия усыновления. Поэтому нормы международного права являются необходимыми для регулирования этой сферы. Наиболее острый вопрос возникает не только об усыновлении парами, а именно однополыми.

В статье проанализированы положения действующего законодательства и других стран. В частности, проблема лишения права на усыновления в аспекте нарушения принципа равенства граждан. Основной базой исследования является Европейская конвенция об усыновлении детей (пересмотренная) от 15.02.2011.

Ключевые слова: усыновление, однополые пары, зарубежный опыт.

Summary. *The Institute for the Adoption of Children exists in legislation of all member states of the Council of Europe. There are different views on the principles that should be regulated questions, admission procedures and divergent views on the legal consequences of adoption in these countries. Therefore, the rules of international law are necessary to regulate this sphere. The most acute issue is not only about adopting by couples but especially by the same-sex couples.*

The article are analyzed enactments of current legislation of Ukraine and foreign countries. In particular, the issue of deprivation of the right to adoption in the aspect of violation of the principle of equality of citizens. The main research base is the European Convention on the Adoption of Children (revised) of 15.02.2011.

Key words: *adoption, same-sex couples, foreign experience.*

Постановка проблеми: Сьогоднішній світовий устрій характеризується свободою та толерантністю, що є підставою для розповсюдження законодавчого закріплення одностатевих шлюбів у багатьох країнах. Все більше і більше країн визнають право на укладання шлюбу між представниками однієї статі, на сьогоднішній день їх кількість дорівнює 23. Із цього випливає те, що для нормального функціонування одностатевої родини як осередка суспільства необхідна наявність дітей. Однак, враховуючи біологічні особливості одностатевих шлюбів дуже часто такі партнери вдаються до усиновлення дітей. Такий вид усиновлення є нормальною практикою для більшості розвинених країн, але все ж таки більшість світових держав поки що утримуються від законодавчого закріплення права одностатевих пар на усиновлення. Тому, на мою думку, актуальним є вищезазначене питання, а саме його міжнародне регулювання, оскільки кількість одностатевих родин збільшується з кожним днем, а наявність як

міжнародного так і національного правового закріплення ще не набуло достатнього рівня розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні фахівці з права не приділяють достатньої уваги щодо регулювання усиновлення дітей одностатевими парами, але такі фахівці як Журило С. С. підкреслив у своїх працях вимоги для усиновлювачів дітей. Г. Журавльова у своїй статті зазначила яким чином порушується принцип гендерної рівності внаслідок неприйняття одностатевих пар і їхнє право на усиновлення дітей.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням даної статті є дослідження міжнародного регулювання усиновлення дітей одностатевими парами у порівнянні з національним законодавством, а також досвіду країн, які запровадили даний інститут на власній території.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання одностатевих шлюбів та законодавчого закріплення права на них, на сьогоднішній день, викликає неоднозначне ставлення у суспільства та влади. Прихильники легалізації взяли за правило звертатись до політичних прав та свобод. Противники, в свою чергу, приводять в аргументи моральну неприйнятність такого роду відносин та посилаються на релігійні догми та громадські духовні принципи. Однак, не слід плутати поняття «одностатевий шлюб» та «одностатева сім'я». Так, одностатева сім'я - сім'я (з дітьми), утворена двома особами однієї статі (двома чоловіками або двома жінками).

Ще гострішим є питання усиновлення дітей одностатевими парами. У своїй статті Г. Журавльова зазначила, що за опитуванням Українського суспільства 95% людей негативно ставляться до усиновлення дітей одностатевими парами, Так, У звіті «Американського об'єднання за громадянські свободи» (American Civil Liberties Union) говориться, що велика кількість опублікованих соціологічних досліджень встановила ймовірність

«порівняльної нормальності» дітей, які вирости в одностатевому оточенні. У ході порівняння таких дітей з дітьми різностатевих батьків не виявлено відмінностей «у ступені популярності, соціальної адаптованості, гендерної поведінкової ролі, гендерної ідентичності, кмітливості, самосприйняття, в емоційних проблемах, інтересі до шлюбу та виховання, у самоконтролі, моральному розвитку, незалежності, функціях, об'єктивних відносинах або самооцінці». У 2007 році соціологами Амстердамського університету було проведено дослідження 100 гетеросексуальних і 100 лесбійських пар, у яких діти 4–8 років виховувалися з самого народження. Кількість хлопчиків і дівчаток у досліджуваних групах була приблизно однаковою. У результаті дослідження виявилось, що виявити різницю між рівнем благополуччя дітей в цих сім'ях не вдається. Отримані дані узгоджуються з проведеними раніше американськими дослідженнями. Таким чином, не виявлено зв'язку між типом сім'ї та виникненням у дітей згодом гомосексуальної орієнтації чи зміни гендерної ідентичності [1, с. 68].

Тепер розглянемо правове регулювання питання усиновлення дітей одностатевими парами. Основним міжнародним актом, який закріпив це питання є Європейська конвенція про усиновлення дітей, прийнятою 27.11.2008 року та ратифікована Україною 15.02.2011 року.

У статті 7 цієї Конвенції закріплено, що закон дозволяє усиновлювати дитину:

- а) двом особам різної статі:
 - які перебувають у шлюбі між собою або
 - які перебувають у зареєстрованому партнерстві, якщо такий інститут існує;
- б) одній особі.

У другій частині статті 7 вищезазначеної Конвенції передбачено, що держави можуть поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари, які одружені або перебувають у зареєстрованому партнерстві. Вони також можуть поширювати дію цієї Конвенції на різностатеві й одностатеві пари, які разом проживають у постійних стосунках [2].

Варто наголосити, що це положення стосується лише тих держав, внутрішнє законодавство яких передбачає можливість укладення одностатевих шлюбів та усиновлення дітей таким подружжям. Це означає, що Конвенція не зобов'язує Держави-учасниці змінювати положення внутрішнього законодавства та запроваджувати інститут шлюбу або зареєстрованого партнерства одностатевих пар.

В Україні питання усиновлення дітей регулюється Сімейним кодексом. Усиновлення дитини однією особою дозволяється, при тому що ця особа може бути будь-якої сексуальної орієнтації. Згідно з ч. 3 ст. 211 СК України усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі, а вищезазначене положення Конвенції передбачає усиновлення дитини одностатевими батьками. Таким чином, національне законодавство містить заборону щодо усиновлювачів, які є особами однієї статі та іноземців, які не перебувають у шлюбі [3].

У роз'ясненні Міністерства юстиції України щодо змін у законодавстві у зв'язку з ратифікацією Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) вказано, що «зазначена стаття дає право (а не встановлює обов'язок) державам, враховуючи їх національне законодавство, поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари. При цьому, наголошуємо, що згідно з частинами третьою та четвертою статті 211 Сімейного кодексу України усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі» [4].

Проте відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [5]. Ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» встановлює: якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [6].

Таким чином, в одностатевих пар, які зареєстрували свій шлюб поза територією України, виникає можливість оспорювати відмову в задоволенні клопотання про всиновлення та наполягати на визнанні законних шлюбних відносин.

Розвиток інституту усиновлення дітей одностатевими парами не стоїть на місці та набирає обертів у розвинених країнах.

Серед європейських країн, як і Україна, які не легалізували одностатеві шлюби та усиновлення дітей особами однієї статі є Польща. Зокрема, законодавство Республіки Польща, як і законодавство України, визначає поняття шлюбу виключно як союз чоловіка і жінки. З даного положення випливає, що шлюб не може укладатися між особами однієї статі. Також у положенні ч. 1 ст. 1 Кодексу про сім'ю і опіку Республіки Польща йде мова про те, що шлюб розуміється як союз чоловіка і жінки. А згідно із ч. 1 ст. 115 цього Кодексу лише особи, що перебувають у шлюбі між собою, можуть усиновити одну і ту ж дитину [7]. Аналогічна стаття міститься і в Сімейному кодексі України.

У 2016 році Конституційний суд Чехії скасував один із пунктів закону, що перешкоджав усиновленню дітей окремими категоріями громадян, насамперед, особами гомосексуальної орієнтації, які перебувають у

зареєстрованому партнерстві. "Ситуація така, що якщо, наприклад, гомосексуальні партнери фактично живуть разом, закон не забороняє одному з них усиновити дитину. Якщо ж їх ситуація юридично зміниться, і вони вступають у зареєстроване партнерство, то жоден з партнерів вже не зможе здійснити усиновлення" пояснив суддя Войтех Шимичек. Суд визнав дану ситуацію дискримінуючою. При цьому нове рішення стосується лише усиновлення в індивідуальному порядку і не регулює випадки, коли особа, що перебуває в зареєстрованому партнерстві, бажає усиновити дитину свого партнера. "Конституційний суд при цьому далі констатував, що, згідно з Цивільним кодексом, пріоритет в усиновленні залишається за подружжям", - сказав суддя [8].

У Франції активно дискутували з приводу законопроекту, який передбачав усиновлення дітей одностатевими парами. Даний закон був одним із основних моментів передвиборчої кампанії экс-президента Франції Франсуа Олланда. Згідно з опитуваннями громадської думки, легалізацію одностатевих шлюбів підтримувало близько 60% населення Франції, а усиновлення дітей одностатевими парами — близько половини жителів країни. Так, ще у 2013 році Національні Збори Франції ухвалили законопроект, який дозволив одностатевим батькам бути усиновлювачами.

Конгрегація віровчення ще у 2003 році показала світові документ - «Зауваження з приводу проектів легалізації одностатевих союзів». Конгрегація у вищезазначеному документі зазначає: «Як показує досвід, - посилаючись на численні наукові дослідження, - відсутність сексуальної двополярності перешкоджає нормальному розвитку дітей, які поміщені в контекст подібних союзів. Їм не вистачає досвіду материнства і батьківства. Залучення дітей у гомосексуальні сім'ї за допомогою усиновлення означає насильство над цими дітьми: їх беззахисністю зловживають для того, щоб

помістити їх в обстановку, яка не сприяє їх повноцінному розвитку». Також Конгрегація зазначає, що безсумнівно, подібна практика аморальна. Вона входить у відкрите протиріччя і з принципом, визнаним також Міжнародною конвенцією про права дитини, згідно з якою, завжди в першу чергу повинні враховуватися інтереси дитини, найбільш слабкого і беззахисного компонента усиновлення. На мою думку, подібне ставлення до питання усиновлення дітей одностатевими парами релігійною організацією є цілком виправданим та зрозумілим для оточення, адже одностатеві зв'язки не підтримуються церквою ніяким чином та є аморальними на їх думку, а тим паче виховання майбутнього покоління одностатевими парами.

В Росії більшість одностатевих сімей, а саме 90 % виховують біологічно рідних дітей, серед яких більша половина з'явилася за допомогою репродуктивних технологій, близько чверті – діти від попередніх гетеросексуальних стосунків, і лише близько 10% дітей - усиновлені. У Росії немає проблем із доступом одностатевих пар до репродуктивних технологій, натомість є проблема усиновлення, адже тільки один партнер в одностатевій парі може усиновити дитину (або бути його біологічним батьком), опікуном або прийомним батьком. При цьому подальше виховання та утримання дитини одностатева пара може здійснювати спільно. Майнові аспекти виховання дитини регулюються угодою, а ось такі моменти як право на виховання, право бачитися з дитиною не підлягають регулюванню за допомогою цивільних відносин [9, с. 72].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, хотілося б акцентувати увагу на наступному. Дійсно, часи змінюються та легалізація одностатевих шлюбів по всьому світові є лише питанням часу. Що ж стосується усиновлення дітей такими парами, то дане питання досі залишається дискусійним. Кількість прихильників інституту усиновлення дітей одностатевими парами значно

менша ніж його противників. Найбільш вагомим аргументом заперечення цього питання є те, що дитина не зможе зростати у повноцінній сім'ї, що негативно позначиться на її психічному стані. Однак, дослідження провідних світових інститутів вже давно спростували цю інформацію, та довели, що діти зростають абсолютно здоровими та їх майбутня сексуальна орієнтація не залежить від орієнтації батьків. На міжнародному рівні питання усиновлення врегульоване Конвенцією, однак положення щодо усиновлення одностатевими парами має диспозитивний характер, та не є обов'язковим для держав-учасниць Конвенції. На мою думку, вищезазначене питання – внутрішнє питання кожної держави, і міжнародна спільнота не повинна змушувати держав запроваджувати усиновлення дітей одностатевими парами. Щодо можливості запровадження усиновлення одностатевими парами на території України, то перш за все необхідно прагнути досягти розуміючого, толерантного ставлення до даного виду стосунків серед членів суспільства.

Література

1. Журавльова Г. Принцип гендерної рівності: Україна та міжнародний досвід № 2/1, 2016. - С. 60-67 [Режим доступу]. – Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/10.pdf (дата звернення 31.10.2018)
2. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута): Поточна редакція — Ратифікація від 15.02.2011 №994_a17 / База даних «Законодавство України» / ВР України [Режим доступу]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17 (дата звернення 31.10.2018).
3. Сімейний кодекс України : Закон від 10.01.2002 № 2947-III. Дата оновлення: 28.08.2018 / База даних «Законодавство України» / ВР України

- [Режим доступу]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення 31.10.2018)
4. Роз'яснення Міністерства юстиції України щодо змін у законодавстві у зв'язку з ратифікацією Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) від 28.04.2009 / База даних Міністерства юстиції України [Режим доступу]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_34711 (дата звернення 31.10.2018).
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / База даних «Законодавство України» / ВР України [Режим доступу]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 31.10.2018).
6. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004. Дата оновлення: 20.07.2014 / База даних «Законодавство України»/ВР України [Режим доступу]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення 31.10.2018).
7. Kodeks rodzinny i opiekuńczy від 25.02.1964. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf> (дата звернення 31.10.2018).
8. Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України [Режим доступу]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/06/30/7051426/> (дата звернення 31.10.2018).
9. Кириченко К. А. Семья в России: что даёт нам действующее законодательство? Интан, 2010. — 72 с. (дата звернення 31.10.2018)

References

1. G. Zhuravleva. Principle of Gender Equality: Ukraine and International Experience No. 2/1, 2016. P. 60-67 URL: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/10.pdf (application date 31.10.2018).
2. European Convention on the Adoption of Children (revised): Current version - Ratification dated February 15, 2011 №994_a17 / Database "Legislation of Ukraine" / Verkhovna Rada of Ukraine URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17 (application date 31.10.2018).
3. The Family Code of Ukraine: Law of January 10, 2002 No. 2947-III. Date of update: 08.28.2018 // Database "Legislation of Ukraine" / The Verkhovna Rada of Ukraine URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (application date 31.10.2018).
4. Clarification of the Ministry of Justice of Ukraine regarding changes in legislation in connection with the ratification of the European Convention on the Adoption of Children (revised) dated April 28, 2009 // Database of the Ministry of Justice of Ukraine URL: https://minjust.gov.ua/m/str_34711 (application date 31.10.2018).
5. The Constitution of Ukraine: Law of 25.06.1996 № 254к / 96-BP // Database "Legislation of Ukraine" / The Verkhovna Rada of Ukraine URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (application date 31.10.2018).
6. The Law of Ukraine "On International Treaties of Ukraine" of 29.06.2004. Date of update: 07/20/2014 // Database "Legislation of Ukraine" / The Verkhovna Rada of Ukraine URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (application date 31.10.2018).

7. Family and caring code of 25.02.1964. URL:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf> (application date 31.10.2018)
8. European truth. International Security and Eurointegration of Ukraine. URL:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/06/30/7051426/> (application date 31.10.2018).
9. Kirichenko K. A. Families in Russia: What gives us the current legislation?
Itan, 2010. – P. 72 (application date 31.10.2018).